

А.Г. Гуралюк, доцент кафедри менеджменту освіти, економіки та маркетингу ЦППО ДВНЗ «УМО» НАПН України

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ПІДГОТОВЦІ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито зміст модулю «Інформаційний менеджмент» та його місце в підготовці керівника навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: інформаційний менеджмент, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації.

Аннотация. В статье раскрыто содержимое модуля «Информационный менеджмент» и его место в подготовке руководителя учебного заведения в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: информационный менеджмент, последипломное образование, повышение квалификации.

Summary. The article revealed the contents of the module "information management" and its place in the preparation of the head of the institution in the system of in-service teacher education.

Keywords: information management, postgraduate education, improvement of qualifications.

Актуальність. Поняття «менеджмент» набуло загального розповсюдження у вітчизняній науці і практиці. Проте на сьогодні різні вчені і літературні джерела трактують його неоднозначно. Поряд із принципами, процесами й методами загального менеджменту, притаманними будь-якій організації в цілому, розглядаються окремі різновиди менеджменту, що характеризуються використанням специфічних форм управління різними функціональними сферами підприємства або видами господарської діяльності, які отримали назву «функціональний менеджмент». Так управління процесами виробництва продукції складає зміст виробничого менеджменту, управління фінансовими процесами – фінансового; управління інвестиціями – інвестиційного; управління кадрами – менеджменту

персоналу тощо. В умовах розбудови постіндустріального суспільства вагомим значення набуває інформаційний менеджмент.

Вимоги сьогодення до освітньої діяльності зумовлюють необхідність адекватних змін і в роботі з підготовки й перепідготовки керівних кадрів освіти. Одним із завдань післядипломної освіти є необхідність підвищення якості управлінської діяльності керівників навчальних закладів у сучасних соціально-економічних умовах та її науково-методичного, організаційного і інформаційного забезпечення, подолання існуючих суперечностей між фактичним рівнем професійної компетентності директорів навчальних закладів і необхідними для сучасного управління знаннями й уміннями в умовах інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У галузі інформаційного менеджменту проводили дослідження такі науковці, як Б. Н. Головкин, А. С. Грінберг, О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін, Н. І. Шанченко та ін. Окремі питання були розглянуті О. О. Денисовою, Г. А. Дмитренком, Г. В. Єльніковою, М. І. Жалдаком, Н. І. Кабушкіним, Г. О. Козлаковою, В. І. Масловим, Н. В. Морзе, В. Д. Павловським, Г. Г. Почепцовим, С. Янковським та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як стверджують Матвієнко О.В., Цивін М.Н., «теоретико-методологічні основи виникнення і розвитку інформаційного менеджменту пов'язані з розвитком наук інформаційно-комунікаційного циклу, інформатикою як фундаментальною основою процесів інформатизації та інформаційно-комунікаційної діяльності» (рис. 1.) [1].

Менеджмент можна розглядати, принаймні, у чотирьох взаємопов'язаних аспектах:

- як галузь науки;
- як сферу практичної професійної діяльності й процес ухвалення управлінських рішень;
- як апарат управління організаціями;

- як навчальну дисципліну.

Рис. 1. Витоки формування інформаційного менеджменту

Менеджмент як наука базується на теоретичних положеннях загальної науки управління. Лексичне значення й уживання понять «менеджмент» і «управління» у вітчизняній практиці є близькими за змістом, але не тотожними. Як зазначає В.Н. Галімулін, поняття «управління» є найбільш загальним, порівняно із менеджментом, керівництвом, адмініструванням, та поширюється на велике коло різноманітних об'єктів, явищ і процесів, таких як технічні системи, екосистеми, суспільно-економічні формації, державний устрій, господарські системи тощо [6, с. 6].

Сучасне поняття «менеджменту» часто пов'язується з концепціями функціонування організацій в ринкових умовах і розповсюджується лише на соціально-економічні системи, тобто організації, обов'язковим елементом яких є людина та її цілеспрямована діяльність. Менеджмент може бути визначений як науково-практичний напрям, орієнтований на забезпечення

ефективної життєдіяльності (функціонування) організацій у ринкових умовах господарювання. Сучасний менеджмент включає управління інтелектуальними, фінансовими, сировинними ресурсами з метою більш ефективної діяльності організації [7].

На сьогодні термін «інформаційний менеджмент» не визначає чітко окресленої наочної області наукових знань. Під його вживанням розуміють широкий спектр сфер діяльності: від технічного обслуговування інформаційних систем до стратегічного планування.

Передумовою введення спеціалізованого інформаційного менеджменту є:

- постійне перевищення фактичних витрат на проекти інформаційних систем порівняно з запланованими сумами, що часто супроводжується незадовільною якістю результатів розробки;
- надмірне зростання витрат на обслуговування інформаційних систем, які вже знаходяться в експлуатації, що гальмує створення й розвиток нових систем або підсистем через брак коштів;
- поглиблення суперечності між централізованими й децентралізованими технічними і технологічними рішеннями.

З сучасної точки зору на інформаційний менеджмент, можна виділити наступні найбільш популярні на сьогодні трактування [8]:

- інформаційне забезпечення (у широкому сенсі);
- інформаційні ресурси й управління ними;
- інформаційні послуги й підприємництво;
- інформаційні системи, їх технічна підтримка й управління ними;
- організація науково-інформаційної діяльності;
- обробка й аналіз інформації;
- офіс-менеджмент;
- організація комунікацій;
- стратегічне планування й менеджмент.

Проте різні підходи до визначення ґрунтуються на спільній концепції і

дозволяють розуміти *інформаційний менеджмент* як систему принципів, методів, засобів і форм управління інформацією (інформаційними потоками й інформаційними ресурсами), а також управління за допомогою інформації, тобто як управлінську технологію, компонентами якої є документна інформація, персонал, технічні й програмні засоби забезпечення інформаційних процесів, а також нормативно встановлені процедури формування і використання інформаційних ресурсів.

Інформаційний менеджмент як наукова дисципліна містить досягнення декількох суміжних наукових дисциплін щодо управління інформацією в сучасних організаціях, що дозволяє на практиці перейти до інформаційно-орієнтованого типу організації, характерного для інформаційного суспільства. Інформаційний менеджмент як нова методологія побудови системи управління інформацією має фундаментальне значення для організацій і, як мета концепція, володіє значним інтегруючим потенціалом.

Інформаційний менеджмент охоплює планування, організацію, координацію й контроль інформаційної діяльності та процесів, а також комунікації всередині організації з метою поліпшення якості й ефективності її роботи, розвитку організації. Використання методології інформаційного менеджменту дозволить вирішити багато питань теорії і практики управління інформаційними потоками в сучасних організаціях, які поки що розділені бар'єрами між професійними галузями, технікою й технологіями, обумовленими традиціями й неякісним менеджментом. Єдина методологія дозволить інтегрувати різного роду інформацію в загальний інформаційний ресурс і побудувати інформаційну інфраструктуру організації на базі масивів інформаційних ресурсів, що ефективно діє, інформаційних технологій, засобів комунікації й кваліфікованих кадрів з метою забезпечення ефективного інформаційного забезпечення процесів управління з найменшими витратами.

Головною ознакою відповідності інформаційного менеджменту сучасним реаліям, його радикального удосконалення, пристосування до умов

сьогодення стало масове використання новітньої комп'ютерної й телекомунікаційної техніки, формування на її основі вискоєфективних інформаційно-управлінських технологій.

Інформаційний менеджмент взяв на озброєння засоби й методи прикладної інформатики. Нові технології, засновані на комп'ютерній техніці, вимагають радикальних змін організаційних структур менеджменту, його регламенту, кадрового потенціалу, системи документації, фіксування й передачі інформації. Впровадження інформаційного менеджменту значно розширює можливості використання компаніями інформаційних ресурсів. Розвиток інформаційного менеджменту пов'язаний з організацією системи обробки даних і знань, їх послідовного розвитку до рівня інтегрованих автоматизованих систем управління

Менеджмент як сфера практичної діяльності і процес ухвалення управлінських рішень є сукупністю процедур, що складають загальну технологічну схему управління соціальними системами. Для глибшого розуміння менеджменту як сфери професійної діяльності доцільно мати уявлення про такі методологічні аспекти цього соціального явища: завдання, мета, об'єкт (підсистема, якою управляють) і суб'єкт (підсистема, що управляє), ресурс, галузь застосування, сфера, концепція тощо.

Інформаційний менеджмент в організації виконує стратегічні й оперативні завдання. Відповідно, в залежності від виду завдань вирізняють стратегічний інформаційний менеджмент і оперативний інформаційний менеджмент. Причому між цими рівнями існують стосунки підлеглості, тобто цілі, що визначаються на стратегічному рівні, а реалізуються на оперативному. **Головним завданням** інформаційного менеджменту є інформаційна підтримка основної діяльності організації [9].

До стратегічних завдань відносяться: визначення довгострокових (3-5 р.) цілей інформаційної діяльності організації; вибір шляху досягнення поставленої мети і визначення набору завдань, вирішення яких веде до мети; створення інформаційної інфраструктури організації; управління

інформаційними технологіями тощо.

Оперативні завдання полягають у переробці інформації, що надходить із зовнішніх джерел, в інформацію, придатну для внутрішнього використання, перехід від зовнішнього знання до знань, релевантних внутрішнім рішенням.

Інформаційний менеджмент вирішує завдання планування, керівництва, контролю й організації документаційного забезпечення управління організацією за певними цільовими критеріями для підтримки узгоджених організаційно-інформаційних дій членів організації.

Важливим завданням інформаційного менеджменту є вибір раціональних форм комунікацій, техніки й інформаційних технологій, а також характеристик інформаційних ресурсів, необхідних для досягнення цілей організації.

Метою інформаційного менеджменту є досягнення максимальної ефективності діяльності системи управління організації шляхом застосування раціональних технологій роботи з інформацією.

Об'єкт інформаційного менеджменту – різні соціальні групи і колективи з відповідними інформаційними проблемами, інфраструктура інформаційної системи підприємства, ІТ – проекти, власне, інформація у вигляді додатків, документів тощо.

Інформаційний менеджмент включає до себе, як **суб'єкт управління**, всі рівні управління, починаючи від органів державного управління й закінчуючи апаратом управління окремим підприємством (соціальною системою).

Основним ресурсом інформаційного менеджменту є інформація, а **основними технологіями** – технології передачі, обробки, зберігання й аналізу інформації.

Галузь професійної діяльності менеджера (галузь застосування) – забезпечення ефективного управління інформаційними ресурсами й інформаційними системами на рівні організації, забезпечення використання інформації як стратегічного ресурсу, організація систем управління в галузі

інформаційного бізнесу, вдосконалення управління згідно тенденцій соціально-економічного розвитку.

Сферу інформаційного менеджменту складає сукупність задач управління, пов'язаних із формуванням і використанням інформації у всіх її формах і станах для досягнення цілей, поставлених перед організацією.

При цьому мають вирішуватися завдання визначення цінності й ефективності використання не тільки, власне, інформації (даних і знань), але й інших ресурсів організації, що взаємодіють із інформацією: технологічних, кадрових, фінансових тощо. У цих завданнях управління, тією чи іншою мірою, використовуються інформаційні системи, а також реалізовані в них інформаційні технології.

Концепція інформаційного менеджменту об'єднує наступні підходи: *економічний*, за яким розглядаються питання залучення нової документованої інформації, виходячи з міркувань корисності й фінансових витрат; *аналітичний*, заснований на застосуванні різних методів аналізу, що дозволяють глибше вивчити процеси та явища, пов'язані з інформаційно-комунікаційною діяльністю організації; *організаційний*, за яким розглядаються інформаційні технології в динаміці їх впливу на організаційні аспекти; *системний*, за яким розглядається обробка інформації на основі цілісного, системного, всеосяжного процесу обробки інформації в організації й приділяється особлива увага оптимізації комунікаційних каналів, інформації, матеріальних засобів та інших витрат, методів роботи [9].

Інформаційний менеджмент базується на використанні інформаційних технологій. Для того, щоб інформаційні технології підвищували ефективність управлінського процесу й сприяли розвитку організації, а не протидіяли йому, необхідно забезпечити легкий і доступний обмін інформацією для всіх учасників навчальної діяльності. Для цього інформацію треба сприймати, розуміти, тобто володіти комунікативними властивостями.

Сьогодні інформаційний менеджмент неможливо уявити без використання засобів інформатики, що зумовлюють його характер, обсяг,

функції, методи. Цей вплив посилюється й виявляється в потребі поглибити знання керівника у сфері сучасної інформаційної технології. Можна виділити, принаймні, три рівні використання інформаційних технологій в управлінському процесі, кожен з яких вирішує низку завдань.

Перший з них пов'язаний з масовим запровадженням комп'ютерної техніки. Її розвиток зумовлює необхідність керівнику самому стати користувачем та навчитись ставити завдання фахівцям із системного адміністрування та програмістам.

Фактично, на цьому рівні управлінці використовують комп'ютер як засіб обробки, збереження інформації, друку документів тощо

Другий рівень пов'язаний із розумінням структурної ролі комп'ютеризованих систем у складі систем і процесів управління. Цей рівень характеризується розумінням структури й розгортанням різних видів автоматизованих комп'ютерних систем для підтримки управлінського процесу, їх вбудовуванням та інтеграцією в системне управління навчальним закладом.

Створюється методологія і стандарти розробки та впровадження комп'ютеризованих систем, де керівник виступає як їх замовник і використовує результати їх функціонування в управлінській діяльності.

Третій рівень висуває проблему освоєння управлінцями інформаційних технологій. Керівник в залежності від цілей управління через системних адміністраторів комп'ютерної мережі і баз даних може забезпечити отримання й передачу надійної інформації в процесі управління, забезпечити моніторинг об'єкту управління, інформаційний комфорт особистої роботи. Отже, виникає потреба в отриманні керівником комплексу фахових знань із інформаційних технологій, таких як уміння користуватись локальною мережею та Інтернетом, працювати з базами даних, аналізувати результати моніторингових досліджень тощо.

Усе це зумовлює необхідність підвищення кваліфікації керівників із питань інформаційного менеджменту.

Інформаційний менеджмент як навчальна дисципліна (навчальний модуль) має достатньо універсальний характер, оскільки управління соціально-інформаційними процесами відбувається на різних рівнях соціуму: суспільства, регіону, організації, колективу, особи. Вона направлена на формування дружніх середовищ інформаційної взаємодії у процесі виконання різних функціональних ролей і призначень соціальних систем та особи, здійснюється на основі нових ціннісних орієнтацій (інформаційної етики, естетики, інформаційної безпеки) на базі використання нових інформаційних технологій, що не тільки істотно розширюють свободу доступу до інформації, але й продукують комплекс нових проблем в управлінні нею.

Модуль «Інформаційний менеджмент» є складовою частиною навчальних планів курсів підвищення кваліфікації різних категорій керівних кадрів освіти у Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «УМО» НАПН України. На рис. 2 наведено сітку годин за навчальним планом підвищення кваліфікації директорів (резерву директорів) загальноосвітніх навчальних закладів із упровадження профільного навчання за очно-дистанційною формою (216 год.).

Мета вивчення модуля «Інформаційний менеджмент» полягає у забезпеченні розвитку інформаційно-комунікативної компетентності керівних кадрів освіти. За допомогою реальних об'єктів (комп'ютер, принтер, модем, копір, телевізор, магнітофон, телефон, факс) та інформаційних технологій (аудіо-відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет) слухачі набувають умінь самостійно шукати, аналізувати й відбирати необхідну інформацію, перетворювати, зберігати й передавати її, отримують сучасні знання в галузі управління інформаційними потоками, системами, технологіями й засобами розв'язання проблем, що виникають в інформаційному середовищі.

Зміст модулів	Загальна кількість годин	Організаційно-настановний етап									Дистанційний етап				Заліковий етап																												
		Інструктивно-метод. Заняття	Лекції	Практичні заняття	Конференція з обміну досвідом	Тем.диск., тем. Зустр., “кр. Стіл”	Навчальний тренінги	Спецкурси за вибором	Вхідний контроль	Самостійна робота	Загальна кількість годин	Інтернет-заняття	Навчальний практикум	Самостійна робота слухачів	Поточний контроль	Загальна кількість годин	Лекції	Практичні заняття	Візне заняття	Тем.диск., тем.зустр., “кр. Стіл”	Навчальні тренінги	Вхідний контроль	Самостійна робота	Спецкурс за вибором	Підсумков а атестація		Загальна кількість годин																
																									Залік	Захист випускних робіт																	
Інструктивно-методичне заняття	2	2								2																																	
Контроль	4							2		2											2																					2	
Модуль 1. Науково-теоретичні та правові засади управління навчальним закладом (НЗ)	22		2			6				4									6																								10
Модуль 2. Інформаційний менеджмент в НЗ	63			4		4				8	3	12	18		33	2			6																								14
Модуль 3. Психологічні основи управлінської діяльності керівника НЗ	22						4			2					8						4																					8	
Модуль 4. Зміст та організація управлінської діяльності керівника НЗ	107				4	6		4		4		34	33		67			6		8																						22	
Разом	216 /6,0	2	2	4	4	16		4	2	18	3	54	51		108 /3,0	2		6	12	12	+	18	4			+															54/ 1,5		

Рис. 1. Сітка годин за навчальним планом підвищення кваліфікації директорів (резерву директорів) загальноосвітніх навчальних закладів з впровадження профільного навчання

Згідно навчально-тематичного плану підвищення кваліфікації директорів (резерву директорів) загальноосвітніх навчальних закладів із упровадження профільного навчання до модуля «Інформаційний менеджмент в НЗ» включені наступні теми:

- інформаційний менеджмент в управлінні НЗ;
- методи й технології роботи з інформацією в комп'ютерній мережі в управлінській діяльності керівника НЗ;
- відкрита освіта: організаційно-педагогічні аспекти;
- інформаційне середовище освіти на місцевому рівні;
- освітній веб-простір: сервіси й ресурси;
- основи практичної роботи у віртуальному навчальному середовищі;
- дистанційне навчання: стан та перспективи;
- інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання;
- педагогічний контроль та успішність слухачів за очно-дистанційною формою підвищення кваліфікації;
- технології оцінки якості й ефективності управлінського процесу в навчальному закладі в інформаційному менеджменті;
- моніторинг якості освітнього процесу;
- управління якістю результатів освітнього процесу;
- створення й забезпечення ефективного функціонування комунікативного середовища у НЗ;

Висновки. Як бачимо, модуль «Інформаційний менеджмент» займає вагомє місце в структурі підготовки керівника закладу освіти, що зумовлено його актуальністю й важливістю питань, які розглядаються в його межах.

Література

1. Матвієнко О. В. Інформаційний менеджмент: опорний конспект лекцій у схемах і таблицях / Матвієнко О. В., Цивін М.Н. - К. : Слово, 2007. – 200 с.
2. Гриценко В.И. Информационная технология: состояние и вопросы развития / Гриценко В.И., Паньшин Б.Н. - К. : Наукова думка, 1989. - 272 с.
3. Громов Г.Р. Национальные информационные ресурсы: проблемы промышленной эксплуатации / Громов Г.Р. - М. : Наука, 1985. - 327 с.

4. Елепов Б.С. Управление процессами использования информационных ресурсов / Елепов Б.С., Чистяков В.М. - М.-Новосибирск : Наука.Сиб.отд-ние,1989. - 238 с.
5. Михайлов А.И. Научные коммуникации и информатика / Михайлов А.И., Черный А.И., Гиляревский Р.С. - М. : Наука, 1976. - 436 с.
6. Галімулін В.Н. Наставництво в системі адаптації персоналу / Галімулін В.Н. // Довідник з управління персоналом. – 2006. – № 10. – 65 с.
7. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Почепцов Г. Г. - М. : «Рефл-бук», К. : «Ваклер», 2001. - 656 с.
8. Гринберг А. С. Информационный менеджмент / А. С. Гринберг, И. А. Король. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 415 с.
9. Шанченко Н. И. Информационный менеджмент : учебное пособие для студентов специальности «Прикладная информатика (в экономике)» / Шанченко Н. И. – Ульяновск : УлГТУ, 2006. – 95 с.
10. Гуралюк А.Г. Навчальний план підвищення кваліфікації директорів (резерву директорів) загальноосвітніх навчальних закладів з впровадження профільного навчання. Очно-дистанційна форма навчання (216 год.) / Гуралюк А.Г. ; Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «УМО» НАПН України. – К, 2011.